

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

КАНСЕНБЕРГ-САНДУЛ ОКСАНА КОНСТАНТИНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В РЕЖИМІ ВІЙСЬКОВОЇ ОКУПАЦІЇ

24 лютого 2022 року Російською Федерацією розпочато широкомасштабне збройне вторгнення в Україну, застосовуючи сухопутні, військово-повітряні та військово-морські сили. Російські окупаційні війська перетнули кордони України в 10 областях та тримають в режимі військової окупації деякі області України. Тому дуже актуальним питанням є дослідження основи міжнародного гуманітарного права та проаналізувати вплив порушень МГП на стан забезпечення прав людини під час перебігу збройного конфлікту на прикладі вторгнення РФ в Україну.

Збройний конфлікт став каталізатором широкого кола порушень прав людини з боку окупантів, як стосовно комбатантів, так і щодо мирного цивільного населення. Підтвердженими є численні твердження щодо фактів свавільного позбавлення життя, свавільних затримань, насильницьких зникнень, катувань та випадків жорстокого поводження, а разом з переліченим і сексуальне насильство, яке було вчинене представниками окупаційних військ. В сучасних реаліях на теренах України після повномасштабного вторгнення забезпечення прав свобод громадян України опинилися перед смертельною загрозою, тому на сьогодні це є першочерговою проблемою та викликом для всієї мирової спільноти.

Якщо звернутися до розгляду терміну «військової окупації», то слід з самого початку провести відмінність між нею і ситуацією збройного конфлікту. Військова окупація багато в чому відрізняється від ситуації збройного конфлікту: окупант контролює окуповану територію, не ведучи серйозні військові операції в окупованій зоні, відновлюючи мінімальний рівень порядку і безпеки, що дозволяє в якійсь мірі повернутися до мирного життя [6]. Той факт, що окуповуюча сторона в достатній мірі контролює ситуацію для встановлення своєї влади – *conditio sine qua non*, умова, необхідна для встановлення факту окупації і характерний елемент – сприяє виконанню завдання по стабілізації обстановки на окупованій території. Таке завдання окуповуюча сторона може виконати завдяки адміністративним повноваженням і тій владі, які надаються їй правом окупації. Іншими словами, право окупації вимагає, щоб окупант брав до уваги деякі потреби населення, яке проживає на окупованій території, і надає окупанту необхідні для цього правові інструменти.

В цьому відношенні право окупації дещо нагадує право мирного часу, залишаючись в той же час галуззю права війни. Зрештою збройний конфлікт між окупантом і окупованою стороною насправді

не закінчився, і це означає, що військова окупація дійсно є проміжною ситуацією між війною і миром. Право військової окупації відображає цей двоїстий характер окупації – в нього входять як норми права війни, так і норми права мирного часу [5]. Дійсно, норми права військової окупації були продиктовані необхідністю регулювати два типи відносин. По-перше, відносини між окуповуючою державою і окупованою країною, тобто горизонтальні міждержавні відносини, що характеризуються існуванням стану війни і тому все ще регульовані типовими нормами права війни. А по-друге, відносини між окуповуючою державою і цивільним населенням окупованої держави, тобто вертикальні внутрішньодержавні відносини, менш відмічені триваючим збройним конфліктом і тому характеризуються нормами, почерпнутими з принципів, що діють у мирний час.

Цей другий аспект права військової окупації є точкою дотику між даним правовим режимом і доктриною прав людини. У цих корпусів права є ще одна спільна риса: мета надати захист гідності людини. Беручи до уваги ці факти, можна сказати, що обидва правових режими, принаймні на папері, сумісні за своїм характером і здатні до координації, з тим щоб забезпечити більш ефективний захист прав населення, що проживає в умовах окупації [2, с. 232–237]. Слід глянути, як далеко може сягати така сумісність, беручи до уваги природу і структуру *suī generis* кожного з цих правових режимів, а також області їх несумісності.

Взагалі, застосовність права прав людини під час військової окупації була неодноразово підтверджена прецедентним правом і практикою. Як вже говорилося, деякі конвенції про захист прав людини, такі як Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Європейська конвенція про права людини і Американська конвенція про права людини, передбачають можливість обмеження деяких прав людини під час війни і (або) надзвичайного стану, тому вони можуть бути застосовані під час збройних конфліктів або військової окупації.

Загальна декларація прав людини, зі свого боку, заслуговує окремого розгляду, оскільки, по-перше, вона не передбачає можливості відступу від зобов'язань в разі надзвичайних ситуацій, а по-друге, в її статті 2 (2) доданий елемент, який має відношення до ситуації військової окупації: «... не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоурядованою».

Формулювання «як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті» можна тлумачити як врахування ситуації військової окупації. В цьому випадку Загальна декларація буде застосовуватися до військової окупації – ситуації, конкретно характеризованої серйозними обмеженнями суверенітету окупованої держави [1].

Але як би там не було, не можна заперечувати існування основного ядра прав людини, які, як вважається, не допускають відступів як в мирний час, так і під час війни. Крім Загальної декларації існують,

наприклад, норми, відступ від яких згідно зі статтею 4 (2) Міжнародного пакту про громадянські і політичні права не припустимий ні за яких обставин. Цікаво відзначити майже повну відповідність між основним ядром прав людини і основними правами осіб, які перебувають під захистом гуманітарного права. Виділено принаймні три загальних основоположні принципи права прав людини і гуманітарного права: недоторканність особи, неприпустимість дискримінації і забезпечення безпеки особистості. Ці три основні принципи є основою для цілого ряду прав людини – права на життя, права на справедливий суд, захист від довільного арешту або тримання під вартою, заборони тортур і будь-якого іншого виду нелюдського або принизливого поводження, неприпустимість дискримінації, захисту сім'ї, заборони рабства, свободу думки, совісті і релігії і т.д., які існують з дуже невеликими варіаціями в обох корпусах права.

Незважаючи на це, право військової окупації залишається неповним в тому, що стосується захисту цивільних осіб. Той факт, що права людини зазвичай застосовуються до військової окупації, як це продемонстровано вище, дає нам важливий інструмент для запобігання цих прогалин, особливо якщо справа стосується громадянських і політичних прав. Ці права практично відсутні в Гаазькому положенні, Женевських конвенціях і Додатковому протоколі I, але повністю розглянуті в текстах з прав людини, як в плані їх змісту, так і щодо відшкодування в разі порушення. Вони вкрай важливі в разі окупації, в основному тому, що такі права часто стають предметом заходів, що відступають від зобов'язань, прийнятих окупантом, якщо вони вступають в конфлікт з його інтересами [4, с. 112]. Зокрема, вимога, щоб окупант відновив і забезпечив громадський порядок і громадське життя може дозволити вживання заходів на окупованій території, які передбачають дотримання гарантій, встановлених в міжнародному гуманітарному праві (особливо в Женевській конвенції IV), але в той же самий час допускають відступ від зобов'язань відповідно до доктрини прав людини.

Далі, якщо умови окупації дозволяють, окупаюча держава може прийняти рішення про відновлення дії деяких громадянських і політичних прав і, зробивши це, буде змушена, в силу відсутності положень з цього питання в праві окупації, керуватися нормами, що надають захист прав людини [3]. Ці норми встановлюють стандарти для громадянських і політичних прав, стандарти, зміст яких буде пристосовано окупантом до конкретних потреб ситуації. Право окупації нічого не говорить і про такі питання, як дискримінація на робочих місцях або в школах, або про права «третього покоління» – наприклад, права на безпечне довкілля.

Аналіз текстів міжнародних актів дає змогу дійти висновку, що права людини повинні бути захищені верховенством права; визнання гідності, притаманної всім людям, а також визнання їх рівних і непорушних прав вважається основою свободи, справедливості та загального миру, і в свою чергу саме держава має гарантувати право людини знати свої права та діяти відповідно до них.

Список використаних джерел:

1. Віте С. Взаємодія права окупації з економічними, соціальними і культурними правами: питання харчування, здоров'я і власності. Міжнародний журнал Червоного Хреста. Т. 90. № 871.
2. Габрелян Г. В. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. Часопис Київського університету права. 2019. № 2. С. 232–237.
3. Права людини і професійні стандарти для військовослужбовців в документах міжнародних організацій. Кн. 1, 2. – Амстердам – Київ, 1996.
4. Рудюк С. П. Міжнародне гуманітарне право. Конспект лекцій. Київ : МО України, 2004. 201 с.
5. Якобсен Л., Весті П. Люди які пережили катування – нова група пацієнтів. – Київ, 1994.
6. Doswald-Beck L. Human Rights in Times of Conflict and Terrorism. Oxford Scholarly Authorities on International Law. 2011.

Ключові слова: захист прав людини, збройний конфлікт, стан війни, режим військової окупації.

Key words: protection of human rights, armed conflict, state of war, military occupation.

КІНАШ НАТАЛІЯ БОГДАНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного, конституційного
та адміністративного права
Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту,
кандидат юридичних наук*

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО АКТИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК НАПРЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Адаптація законодавства України до правових, насамперед до установчих актів Європейського Союзу (далі – ЄС) полягає у зближенні з сучасною європейською системою права, й має за мету розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, та спонукає використання ефективних міжнародних механізмів забезпечення прав людини. При цьому розвиток національної держави, зокрема і в безпековій сфері у рамках правового поля ЄС сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах-членах ЄС.

Наголосимо на тому, що питання адаптації законодавства України до установчих актів ЄС постало після підписання 14 червня 1994 року Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (далі – УПС) [1]. Згодом після того, як у 1998 року ця угода набрала чинності, в Україні почали створювати інституційний механізм адаптації та формувати

Дронов Владислав Юрійович Екологічна інформація як вид інформації у національному та міжнародному праві: право на доступ	347
Zhebrovska Krystyna, Riaboshapchenko Anastasiia Universal system of international protection of human rights: general principles	349
Канєнберг-Сандул Оксана Константинівна Проблеми та перспективи захисту прав людини в режимі військової окупації	353
Кінаш Наталія Богданівна Адаптація законодавства України до актів Європейського Союзу як напрям європейської безпеки	356
Мануйлова Катерина Вікторівна Особливості захисту прав людини в умовах збройних конфліктів та глобальних викликів сучасності	359
Пасечник Олена Владиславівна Трансформація медичного законодавства України в умовах воєнного стану	361
Печерова Ніна Григорівна Право власності, режими використання об'єкту, що внесений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО	363
Федорова Тетяна Сергіївна Ідея верховенства права у міжнародно-правовому дискурсі	366
Харитонов Роман Феліксівич, Замостенчук Анастасія Олександрівна Проблематика четвертого та п'ятого покоління прав людини	370
Цибульська Ольга Юріївна Окремі питання колізійних норм щодо правових наслідків шлюбу в умовах воєнного положення в Україні	372
Большакова Ольга Віталіївна Обмеження прав людини в умовах воєнного стану: законодавче врегулювання, межі, закордонний досвід	374
Hrebeniuk Dmytro Ai regulation in EU: the European Parliament's stand	377
Біляєвський Дмитро Сергійович Визначення та проблематика терміна «гібридна війна»	380
Бурдюжа Олександр Миколайович Правові основи діяльності ООН щодо гуманітарної допомоги	383
Галат Владислав Ігорович Істотні порушення міжнародного договору купівлі-продажу програмного забезпечення для захисту від кібератак	386